



Oxögat

nr 1
mars 2023

MEDLEMSBLAD • FÖRENINGEN VADSTENA-AKADEMIENS VÄNNER



Slottet blir "andefabrik" i sommar. Här kommer det att spöka i många olika former.

FOTO: MARKUS GÄRDER

Nya operan blev lustfyllt skapande

Han är precis klar med operan.

– Det har varit otroligt lustfyllt, en av de operor som varit roligast att skriva, säger kompositören Daniel Nelson om *Andefabriken*.

Operan får urpremiär på Vadstena Slott den 21 juli, samma dag som hans beställningsverk för Bundesjugend orkester i Tyskland uruppförs.

– Självklart är jag på plats på slottet, jag har en sådan härlig erfarenhet och varm upplevelse av att jobba på akademien.

Senast han var aktuell i Vadstena var 2011 med operan *Stolthet och fördom*, även den gången med Nils Spangenberg som regissör.

– Han gjorde ett jättefint arbete och jag tycker det är kul att han vill regissera igen – med fingertoppskänsla.

Hur kom du på idén att göra musik av Edisons spökelefon?

– Idén började gro för länge sedan att göra en stor opera om Tesla och Edison. Men så satt jag på en flygplats i Texas och hade tråkigt. Jag började läsa en pocket om Edisons sista uppfinning och kunde inte släppa tanken.

Sagt och gjort, tillsammans med Tuvalisa Rangström och Magnus Lindman som skrivit librettot, började han skildra en tid när medier och andar var en vetenskap.

– Om det blir fler partiklar vet man att det finns andar, förklarar Daniel Nelson. Edison var övertygad om att han hade svaret. Genom att skapa en telefon kan man mäta de elektromagnetiska partiklarna i rummet.

– Det finns inget dokumenterat om detta, men han bjöd in alla medier för att visa sin uppfinning. Kort sagt handlar det om vad folk är beredda att göra för att ta sig fram här i världen!

Daniel Nelson är genuint lycklig över att sångarna i hans opera hör till de bästa. Först och främst mezzosopranen Ingrid Tobiasson men också mezzosopranen Rebecka Wallroth som nyss placerade sig på andra plats i Stenhammartävlingen. Hon är syster till sopranen Johanna Wallroth, som gjorde succé i *Orpheus* och nu är klassisk artist i P2.

– Just nu jag skriver jag ett stycke till orkester för Johanna, förklarar Daniel Nelson och fattar pennan på nytt.

MARIA WAXEGÅRD



Tonsättaren Daniel Nelson är tillbaka i Vadstena.

FOTO: ELLA NELSON

THE TALE OF THE GREAT COMPUTING MACHINE

Magisk musik blev dataopera

Vilket ansvar har vi för det vi skapar? Den första "dataoperan" ställer alla gängse begrepp på ända. Det är gastkramande och magiskt, sammanfattar musikvetaren Rune Gyllander operan om den stora datamaskinen som gavs i reaktorhallen på KTH i december.

Här möts avancerad teknik, koreografi och musik. Trots att föreställningen ges i en industriell miljö är upplevelsen färgstark och spännande. Det flödar av magisk musik och starka röster. En dansare för berättelsen framåt – i eleganta och gastkramande rörelser. Jag kommer att tänka på Svenska baletten i Paris på 1920-talet och konst av Mondrian.

På olika avsatser i rummet runt en spiraltrappa spelar en violinist, blockflöjtist, trombonist, slagverkare och en musiker spelar lirone och viola da gamba. Man använder sig av rep, ringar, rörelse och röst för att aktivera musiken och på så sätt ackompanjera sig själv.

Central är en orgel från forna biografen Skandia som man aktiverar med många nya oväntade klanger. Den har både pipstämmor samt Xylofon och Glockenspiel. Magiken i föreställningen uppstår när de medverkande hjälper till att skapa ljud och ackompanjemang genom nya tekniska datormöjligheter.

Denna opera handlar om livet före och med datorn, om det stora haveriet, slutet och början på något nytt. Ur programbladet kan vi läsa: "Efter ouvertüren, den fördatiska tiden, kommer vi in i handlingen lagom till Computas födelse. Computa och människorna blir vänner, stora beslut och alltmer kunskap lämnas över till Computa i tron att det är till nytta för mänskligheten. Computas överlägsenhet börjar mer och mer irritera människorna till den dag då den stora katastrofen inträffar och allt slutar att fungera. Efter stora umbäranden får människorna Computa att fungera igen och människa och maskin lever nu i symbios med varandra. Men även symbiostiden kommer att nå sitt slut..."

Det är en visionär framtidsstolkning av Nobelpristagaren Hannes Alfvén, tidigare professor på KTH. 1966 publicerade han boken *Sagan om den stora datamaskinen*. Tonsättaren Karl Birger Blomdahl, som tidigare gjort succé med *Aniara*, hade ett färdigskrivet libretto men arbetet avbröts vid Blomdahls bortgång.

Lyssnartips för nybörjare

Dirigenten David Björkman, som svarade för orkestern i operan *Breaking the Waves*, ger utmärkta lyssnartips i Musikrevyn i musikradion. Här kommer hans förslag på klassisk musik för den som "aldrig sysslat med kultur" i likhet med nya kulturministern Parisa Liljestränd.

- Göteborgs symfoniker och Kungliga filharmonien som spelar *Orkestermusik* på webben
- Martin Fröst, Sebastian Dubé och Roland Pöntinens



FOTO: MARTIN HELLSTRÖM

Magiken uppstår när sångaren aktiverar musiken med rep och ackompanjerar sig själv.

Nu har verket nått scenen genom kompositören Carl Unander-Scharin och librettisten Åsa Unander-Scharin. Alvéns bok utspelar sig i en framtid på vägen mot en vis och allvetande dator. Man kan tänka sig att boken handlar om människans ansvar inför det hon skapar, säger Carl Unander-Scharin.

Föreställningen gavs i reaktorhallen på KTH, 25 meter under jord, i samarbete med Vadstena-Akademien. Librettot hade utvecklats tillsammans med Nils Spangenberg, och Terese Lindström var producent biträdd av Eleonor Hjorth och Jeanette Persson. Denna extraordinära föreställning kunde inte genomföras utan sponsorer bland vilka fanns Märta Christina & Magnus Vahlquists stiftelse.

Förutom upphovsmännen var det så många medskapare i denna opera att jag inte kan nämna dem alla. Rollfigurerna är Computa, Hydrogeni, Oxegeni, Nitritio, Carbon och Argon. Alten Anna Larsson sjöng Computa och förekom under hela föreställningen som förinspelad röst. Sopranen Elisabet Einarsdottir, mezzosopranen Linnea Andersson, barytonen Jakob Högström och basen John Erik Eleby gestaltade sina karaktärer säkert och med brett i rösten. Många passager krävde betydande musikalitet. Dansaren Arina Trostyanetskaya var både en solitär och sammanhållande länk på scenen.

Avslutningsvis fanns det en tydlig idé och tanke bakom projektet. Handlingen kändes adekvat och bärande. Det tog upp våra farhågor och funderingar kring framtiden. Här fanns inga döda ögonblick – endast levande toner.

RUNE GYLLANDER

nya skiva *Night passages*

- Paula af Malmborg Wards nya

skiva *Pällans låtar*

Ytterligare tips för den som vill uppdatera sig är tonsättaren Karin Rehnqvists klimatoratorium *Silent Earth* och coola Malvakvartettens nya skiva *Wooden Bodies*.

Smakprov finns på nätet!



FOTO: WIKIPEDIA

David Björkman har "full koll" på vad man bör lyssna på.



HALLÅ DÄR ...

barytonen Helgi Reynisson

som tog språnget från prisade *Breaking the Waves* på Vadstena-Akademien till ekvilibristiska *Trollflöjten* på Stockholmsoperan under hösten.

Hur var det att hamna bland jazzande björnar och östgötska scouter i Mozarts sångspel?

– Fantastiskt! Det är nog det roligaste jag gjort. Att vara på scenen hela tiden och varva sång, talade repliker och humor. En drömroll! Lite övning gav nog rollen som Terry i *Breaking the Waves* som var den enda som skänkte lite komisk befrielse.

Du debuterade som Papageno i en populär version där scenmaskineriet går på högvarv. Med falluckor och rökridåer. Kom du helskinnad ur äventyret?

– Ja, fast det var svettigt! Jag fick byta tre tröjor under föreställningen. Och byxorna gick i torktumblaren under pausen. Jag sprang runt som en kanin, hahaha, ända upp i ett träd och strålkastarna var extremt varma.

Och vad blir din nästa sceniska utmaning?

– Raka motsatsen! Så långt man kan komma från Mozart. En nyskriven opera *Judith* av Malin Bång på Folkoperan. Experimentell och med annorlunda ljudkonstellationer. En resa i vårt undermedvetna där jag framställer "mörkret"!



HALLÅ DÄR ...

sopranen Josefine Mindus

som efter genombrottet i *Breaking the Waves* utsetts till årets Jenny Lind-stipendiat.

Grattis, vad betyder din nya utmärkelse?

– Jättemycket! Det var inget jag räknat med. Men jag var medveten om att få stipendiet är verkligen coolt och ärofyllt.

Vad tycker du om Sveriges näktergal?

– Hon sätter fokus på ett större perspektiv – att göra gott för andra genom sin konst. Det tycker jag är viktigt och något att sträva efter. Kort sagt jobba för bättre kultur för alla. Jag känner igen mig i de känslor hon har kring uppträdanden och musik. Det är inte mycket av jobbet som sångerska som förändrats sedan hennes glansdagar.

Blir det mer hemlandstoner nu?

– Ja, det blir en konsertturné till sommaren. Jätteroligt att komma ut på vägarna i Sverige igen!

MARIA WAXEGÅRD



Loa Falkman är i "full swing" och värd att lyssna på.

Missa inte vännen Loa!

Operasångaren och "ambassadören" Loa Falkman har lyckats med det mesta i livet. Både Kungliga Operan, Broadway och Melodifestivalen. I en P2-dokumentär berättar han hur det gick till. Missa inte att lyssna på bl a *Dal Male il Bene* där den unge stipendiaten sjunger med Arnold Östman och Vadstena-Akademiens orkester. Han är numera en av våra bästa Vänner – lika framgångsrik i den klassiska operavärlden som brett folklig. Massor av "örongodis" på radioplay under rubriken *Allt jag rör blir succé!*

MARIA WAXEGÅRD



Drottning Silvias konsertsal.

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Det ska böjas i tid ...

Gissar att få hittat dit! Men efter bara några månader har salen i gamla Norr-tulls sjukhus blivit berömd. För sin enastående akustik där allt låter lika bra. Oavsett var man sitter. Och musiken flödar – omgiven av publik på alla sidor och nivåer. Professor Mark Tatlow visade detta akustiska underverk av Yasygusa Toyota för Vännernas styrelse i snöiga februari.

En spelplats som inte är lik någon annan! I böljande former och med dagsljuset som flödar, eller blå ridåer som bäddar in natten. Ritad av arkitekten Giorgio Palù. Här står nu bland annat Bechstein-flygeln skänkt av vår ledamot Loa Falkman.

Vilken upplevelse att få höra konstnärliga ledaren Nina Balabina berätta om sin skapelse Lilla akademien, som i dag är en av landets främsta grundskolor och plantskola för över 600 musikaliska elever mellan 4 och 25 år!

... *det som krokigt ska bli* ... ja, marken är numera beredd för att bli musiker och musiklärare på historiska ägor vid Stadion där hästarna en gång stallades. Senior rådgivaren Peder Hofmann kunde visa spiltorna där 5 000 cd-skivor trängs i bokhyllorna. Men det



Vännernas presidium i Kungasalen. Fr v Ettan Bratt, Peder Hofmann, Rune Gyllander och Maria Waxegård.

FOTO: JAN SCHÖNBORG

imponerande ridhuset, där jag ofta red min egen häst, står tomt i väntan på lämplig hyresgäst.

Detta nya guldskimrande campus har inte mindre än 70 flyglar i förråden. Men så är givarna också många och betydande, bland annat vår ledamot Rune Gyllander. Han har ännu sitt övningsrum här bland över tusen studenter i det som är världens näst äldsta musikhögskola från 1770-talet.

Båda dessa skolor visar hur man kan utveckla en sångarnation från grunden. Hur viktigt det är att värna om våra många unga talanger. Inte minst Vadstena Sång och Pianoakademi. En omistlig utbildning där många av våra främsta förmågor fostrats. Det är en angelägenhet inte bara för oss utan för hela landet att den fortsatt lever och frodas.

Det är lika självklart som att vi Väner stöttar landets bästa operaakademi – i sommar med ett helt nyskrivet verk av Daniel Nelson – *Andefabriken* – som får urpremiär på Vadstena slott. Det ser vi verkligen fram emot!

ETTAN BRATT

Det är jag som är ny kassör

Sommaren 2013 blev jag in på kontoret på Vadstena-Akademien, 18 år gammal och nyfiken på operans värld. Jag flyttade in i ett litet rum ovanför kontoret och tillbringade mina första två månader som vuxen med ett "riktigt" jobb. Sedan kom jag tillbaka fler somrar som stipendiat men också anställd som kontorschef med ansvar för kassa och ekonomi. Inte anade jag då att det skulle leda till att jag i dag jobbar med musik, scenkonst och film. Jag är utbildad medieproducent vid Linköpings Universitet, bor i Norrköping och arbetar som frilansare inom film, tv, cirkus och opera. Bland annat arbetar jag med Den andra operan och klipper en podd med fokus på tonsättaren Francesca Caccini och operans tidiga utveckling. Jag hjälper ofta musik- och konstnärsvänner med deras marknadsföring på sociala medier. Det lockar mig att testa nya saker och

nu har jag testat både regi och skådespeleri inom filmen. Just nu jobbar jag med en filmatisering av en novell av Pär Lagerkvist. Mitt arbete har tagit mig bortom operans och scenkonstens horisonter. Därför känns det otroligt fint att få återvända till Vadstena-Akademien, dels för att få fortsätta vara engagerad i det viktiga arbetet med unga talanger, dels för att få möta dem jag kanske haft minst kontakt med tidigare – nämligen er vänner!

JUDIT WASSRIN



FOTO: JUDIT WASSRIN

Kalendarium våren 2023

VADSTENA SÅNG- OCH PIANOAKADEMI

Lunchkonsert

tisdagen 14 mars kl 11.30 i Vadstena klosterkyrka

Musikalisk salong

torsdagen 23 mars kl 19 i Rödturnets konsertsal,
entré 100 kr

Lunchkonsert

tisdagen 25 april kl 11.30 i Vadstena klosterkyrka

Scenisk föreställning

fredag 5 maj kl 19 och lördag 6 maj kl 16
i Gamla teatern, Vadstena, entré 200 kr

Avslutningskonsert

onsdagen 24 maj och torsdagen 25 maj kl 19
i Vätternkyrkan, entré 100 kr

NORRKÖPINGS SYMFONIORKESTER

Dubbelkonsert för en

Världspremiär för Börtz dubbelkonsert med
violinisten Malin Broman torsdag 23 mars kl 19
i De Geerhallen, Norrköping och fredag 24 mars
kl 19 i Crusellhallen, Linköping

Mahlers trea

med alten Anna Larsson, Stockholms gosskör
och Östgöta kammarkör torsdagen 27 april kl 19
i De Geerhallen, Norrköping och fredagen 28 april
i Crusellhallen, Linköping

Fredskonsert

av Verdi, Vaughan Williams och Sandström
med barytonen Olle Persson och sopranen
Karin Dahlberg, Philharmonischer Chor Berlin
och Uppsala akademiska kammarkör lördagen
27 maj kl 15 i De Geerhallen, Norrköping

Kallelse

Medlemmarna i föreningen Vadstena-Akademiens
vänner kallas till årsmöte onsdagen 19 juli kl 16
på Asylen, Slottsgatan 10, med efterföljande the
complet. Kl 18.30 blir det tillfälle att se genrepet
av *Andefabriken* utan kostnad. Femtio platser är
reserverade för Vännerna. Anmälan sker till klubb-
mästaren Jan Johansson, 0706 85 3003, jannemobel@
telia.com. Dagordning för årsmötet och närmare
information kan ses på www.vavanner.se samt i nästa
nr av OXÖGAT.

Vändagen åter

Vännerna inbjuds för tredje året till festlig Vändag i
Klosterkyrkan, Vadstena, måndag 7 augusti kl 13. Det
blir konsert med årets stipendiater från Vadstena-
Akademien och Vännernas olika stipendier delas ut.
Efteråt bjuds Vännerna på en måltid på restaurang
Wasa. Mer information i nästa nummer av OXÖGAT
och på hemsidan.

Biljettrabatt

Biljetterna till sommarens opera *Andefabriken*
släpps den 3 april för Vännerna. Vännerna erbjuds
att se föreställningen till rabatterat pris måndagen
24 juli och tisdagen 25 juli 2023. Biljetterna kostar
450 kr (ordinarie 485 kr) och kan bokas med koden
Vänner2023 via hemsidan www.vadstena-akademien.org/biljetter För övriga startar biljettförsäljningen
den 4 april. Ett gott råd är alltså att vara ute
i god tid!

Fabler för barn

Möt det malliga lejonet, den listiga räven och den lilla
nervösa syrsan! Efter Jean de la Fontaines fabelsam-
ling har Folke dansteater skapat en musikalisk och
dansant barnföreställning. *I fablernas värld* får pre-
miär den 18 mars kl 14 på Agora i Linköping, och den
19 mars ges två föreställningar kl 13 och 15 på Arbis
i Linköping. Produktionen ges i samproduktion med
Vadstena-Akademien och idén kommer från Karin
Modigh och Matilda Larsson.

Prisad för hållbarhet

Göteborgsoperan har fått årets "hållbarhetspris" av International Prize Award. Det utdelas för första gången till ett operahus som arbetar så "hållbart som möjligt". Allt från att välja miljövänliga material i produktionerna till att ta vara på avfall i restaurangen. Göteborgsoperan är dessutom ensam om att ha bikupor på taket.

La Nilsson tur och retur

Att besöka Birgit Nilsson Museum i Båstad har länge stått på Vännernas önskelista. Men pandemirestriktioner har lagt hinder i vägen. Nu ser resan ut att äntligen bli av. För att undersöka intresset för denna resa – som även kommer att innefatta ett besök på det nya kulturhuset Ravinen i Norrvikens trädgårdar – är vi tack-samma för förhandsanmälan till vår sekreterare Rune Gyllander, tel 0703 59 20 60 eller via SMS. Det går också bra att mejla till runegylander@gmail.com. Bussresan beräknas ske under juli alt. augusti tur och retur från Vadstena.

Vadstena Sparbank



vadstena buss

alatruck



Tröst i eländet!

Det har gått hundra år sedan Povel Ramel föddes. Vilken fantastisk ordekvilibris och vilka underbara låtar han skrev! Hans kall var att motverka "tråkigheten" eller som han sade i en intervju: -Vi behöver underhållningen. Ju ruskigare det blir i världen desto mer behöver vi den. Jag tror att många har förlängt sina dagar genom att se på oss...

Ja, ju ruskigare och eländigare det blir i vår omvärld med krig i Ukraina och jordbävning i Turkiet desto mer behöver vi sång, musik och underhållning. Detta är något som vi och våra uppskattade och trogna sponsorer **Vadstena Sparbank, Strandbergs Mode, Ala Truck, Vadstena Buss** och **Blomsterglädje** vill bidra till genom att stödja Vadstena-Akademien och dess livsviktiga operaverksamhet.

Kanske just du också vill bli en av våra sponsorer? Kontakta i så fall undertecknad.

JAN JOHANSSON

VADSTENA-AKADEMIENS VÄNFÖRENINGIS STYRELSE 2022-2023

ORDFÖRANDE: **Ettan Bratt**, Lidingö,
070-745 38 99, ettan@ettanbratt.se

SEKRETERARE: **Rune Gyllander**, Stockholm,
0703- 59 20 60, runegylander@gmail.com

KASSÖR: **Judit Wassrin**, Norrköping,
0762 -34 56 79, juditwassrin@gmail.com

MEDLEMSANSVARIG: **Bengt Horn**, Motala,
0706-77 71 93, bengt.horn@boremail.com

KLUBBMÄSTARE: **Jan Johansson**, Vadstena,
0706-85 30 03, jannemobel@telia.com

PUBLIKANSVARIG: **Viveca Sørensen**, Vadstena,
0739-38 01 04, vivecaoes@outlook.com

AMBASSADÖR: **Loa Falkman**, Djursholm,
0708-55 04 23, rosy.falkman@gmail.com

LEDAMOT: **Millan Baeckström**, Vadstena,
0768 -31 06 94, millan317@hotmail.com

LEDAMOT: **Ture Rangström**, Stockholm och Gryts skärgård,
0705-36 82 09, rangstromture@gmail.com

REDAKTÖR för Oxögat: **Maria Waxegård**, Norrköping,
0768-40 81 81, maria.waxegard@telia.com

Turné med Vadstenasolisterna

Nu sprids det "östgötska muskarvet" i länet. I maj turnerar ensemblen *Vadstenasolisterna* med bortglömd musik från Östergötland. Tillsammans med musikforskaren Christina Tobeck gav de en rad intressanta konserter som presenterades i OXÖGAT nr 3 2021. Nu får en större publik ta del av deras forskningsresultat: 26 maj kl 19 på Dormitoriet i Sancta Birgitta klostermuseum, 27 maj kl 15 på Konstmu-seet i Norrköping, 28 maj kl 16 i Baptistkyrkan i Linköping. Turnén inleds 23 maj kl 19 i Stockholm på Stiftelsen Musikkulturens främjande på Riddargatan 35 -37. Solis-terna är bl a Johanna Zetterqvist, Joakim Zetterqvist, Sara Munters och Viktor Nordliden.

Ny hemsida

Hemsidan är tillbaka! Efter en höst med tekniskt strul är problemet löst och det går åter att ta del av våra senaste nyheter. Men nu på en annan adress www.vavanner.se. Vi ber om ursäkt för att hemsidan släcktes ned under oktober, november och december. Det beror på oklarheter kring vårt domännamn, som nu lyckligtvis är åtgärdade.



OXÖGA

"Oxöga, oval åskådarröppning i slutet teaterloge, efter det motsvarande fr. *oeil de boeuf*, vilken beteckning gives runda fönsteröppningar i allm." [Svensk Uppslagsbok, 1934 års upplaga.] Oxögat ger möjlighet att observera utan att bli observerad och har fått ge namn åt medlemsbladet.